

Az 1982. évi külföldi folyóiratrendelések alakulása a kohó- és gépipari műszaki könyvtári hálózatban

1. táblázat

A lemondott folyóiratok országok szerinti megoszlása

Sorrend	Ország	Folyóirat
1.	NSZK	184
2.	USA	125
3.	Anglia	81
4.	Szovjetunió	66
5.	NDK	39
6.	Franciaország	26
7.	Svájc	22
8.	Hollandia	12
9.	Olaszország	8
10.	Ausztria	7
11.	Japán	6
12.	Kanada	4
13.	Csehszlovákia	4
14.	Svédország	3
15.	Spanyolország	2
16.	Belgium	2
17.	Dánia	1
18.	Ausztrália	1
Összesen:		591

Az Ipari Minisztérium 259/1981. Ip. M. sz. határozata (Tp. Közl. 9. sz.), valamint a KG-Informatiknak adott megbízás alapján körlevéllel fordultunk az érdekelt vállalatok műszaki könyvtáraihoz, valamint azok feletteseihez (műszaki igazgató, főmérnök) a külföldi folyóiratok 1982. évi megrendelésének racionalizálása érdekében. Javasoltuk, hogy csökkentsék a többes példányok számát egy vállalatban belül, továbbá azt is, hogy lehetőleg mellőzzék azoknak a folyóiratoknak a megrendelését, amelyek nem kapcsolódnak szorosan a vállalatok gyártási, illetve gyártmányprofiljához.

Az akció eredményéről szóló jelentés megkönnyítése végett azt kértük, hogy a műszaki könyvtárak *A KGM vállalatok által rendelt külföldi folyóiratok jegyzéke 1977–1979* című, általunk kiadott betűrendes KC adataiból induljanak ki, azaz ne közöljék az érintett folyóiratok címét, csak sorszámát (kivéve, ha a cím a kiadványban történetesen nem szerepelt, vagy megváltozott). A sorszámközlését – növekvő sorrendben – az alábbi csoportosításban írtuk elő:

1. Az 1982-re megrendelt folyóiratok;
2. Az 1982-re már meg nem rendelt, lemondott folyóiratok;
3. Az újként, tehát csak 1982-től megrendelt folyóiratok.

Kértük továbbá, hogy a lemondások folytán mutatózó megtakarítás forintösszegét a jelenlegi katalógusárban adják meg, valamint közöljék azt is, hogy mi volt a lemondás oka: profilváltozás, kihasználatlanság, duplum-példány, kerethiány.

Körlevelünkre 200 könyvtár közül 188 küldte meg a válaszát. Ezek azt tükrözték, hogy a könyvtárak és a vállalatvezetés képviselői különféleképpen oldották meg a feladatot. A merev, betű szerinti végrehajtástól a tényleges szükségletek felméréseig szinte minden lehetséges változat előfordult. Ezek boncolgatására itt nem térünk ki.

A válaszok feldolgozását követően azt állapították meg, hogy az említett jegyzékben szereplő 2360 féle folyóirat mintegy 11 ezer példányából lemondtak 591 féle folyóiratot, mintegy 3000 példányban. A katalógusár szerint kimutatott megtakarítás 2 millió forintot tesz ki. A lemondott folyóiratok mellett, olykor helyett, 50 könyvtárban 174 féle folyóiratot rendeltek újként, 180 példányban.

1. A lemondott folyóiratok

A lemondott folyóiratok országok szerinti megoszlását az 1. táblázat mutatja.

A kialakított sorrend semmi feltűnőt nem mutat, a lemondott címek száma nagyjából arányos a megrendeltékével, legalábbis a jegyzék első felében. De a jegyzék végén szereplő kilenc ország sorrendje sem olyan, hogy lényegi eltérésekről beszélhetnénk. Inkább csak az tűnik fel, hogy e sorrendben szereplő nem tőkés országok folyóiratait – számításaink szerint – a megrendelt folyóiratok számához viszonyítottan nagyobb arányban mondták le.

A lemondások okainak részletesebb vizsgálatától el kell tekinteni, mivel nem deríthető ki, hogy a jelentésben közölt okok valósak-e. Többnyire ugyanis a kerethiány és a profilváltozás szerepel a lemondás okaként. Nem bizonyítható, hogy ez nem takar-e szépítést, tudnillik azt a tényt, hogy a folyóirat soha sem volt megfelelően kihasználva. A kerethiány a legkevésbé játszhatott szerepet a szocialista országokból származó folyóiratok esetében, hiszen ezek olcsósága a tőkés lapokhoz viszonyítva köztudomású. Sok helyütt a szovjet napilapok, valamint néhány hetilap (*Literaturnaa Gazeta*, *Ékonomičeskaa Gazeta*) többes példányait mondták le. Másutt az *Ékspress Informaciá*, illetve a *Referativnyj Zurnal* profilba nem vágó sorozatainak rendelését szüntették meg.

A lemondott folyóiratok között a svájci, holland és olasz lapok ugyancsak nagy súllyal szerepelnek. A

svájciaknál a *Technische Rundschau* többes példányainak lemondása mögött tényleges profilváltozás áll. Az olasz lapok számának csökkenése kerethiányból, profilváltozásból és a nyelvismeret változásából egyaránt következhet.

2. Új folyóiratok rendelése

1982-re 50 könyvtár rendelt új folyóiratot (tehát olyan folyóiratot, mely eddig neki nem járt, mégpedig 174 féleséget, 180 példányban. A rendelések megoszlása a 2. táblázat szerint alakult.

2. táblázat

Az új folyóiratrendelések megoszlása országok szerint

Sorrend	Ország	Folyóirat
1.	USA	57
2.	NSZK	44
3.	Anglia	35
4.	Franciaország	6
5.	Hollandia	6
6.	Szovjetunió	5
7.	NDK	4
8.	Japán	4
9.	Olaszország	3
10.	Ausztria	3
11.	Svájc	2
12.	Lengyelország	2
13.	Hong Kong	2
14.	Svédország	1
Összesen:		174

Itt mint látjuk, az USA tört az élre, az NSZK a második helyre szorult. Viszont szilárdan tartja harmadik helyét Anglia. Franciaország és Hollandia is előbbre lépett, míg a Szovjetunió és az NDK két hellyel visszacsúszott. Előbbre lépett Japán is. Az új rendelések között szerepelnek lengyel és Hong Kong-i lapok is, a lemondottak között viszont nem.

Az újonnan rendelt folyóiratoknál a *nyelvi megoszlást* tüzetesen nem vizsgáltuk meg. Azonban a gyakorlatból közismert, hogy az angol nyelvű országokon (USA, Anglia, Kanada, Ausztrália) kívül több más ország (pl. Hollandia, Japán Hong Kong, Svédország) is sok angol nyelvű folyóiratot ad ki, néhány NSZK-beli kiadó ugyancsak ilyen gyakorlatot követ. Ebből következik, hogy a nyelvi megoszlás tekintetében *első helyen mindenképpen az angol nyelv áll*. Második helyet a

német nyelv foglalja el, hiszen a két német állam (NSZK, NDK) mellett Svájc és Ausztria is zömmel német nyelven jelenteti meg folyóiratait. A harmadik hely az orosz nyelvnek jut. A negyedik a franciáé, hiszen Franciaországon kívül Belgium, Svájc is ad ki francia nyelvű lapokat. E nyelvi megoszlás természetesen nemcsak a kiadott folyóiratokra, nemcsak a kohó- és gépipari hálózatban megrendelt folyóiratok adataira jellemző, hanem a felhasználók nyelvismeretére is. A nagy világnyelvek közül a kínai egyáltalán nem, a spanyol is csak elvétve fordul elő.

3. Megegyezés a rendelések és lemondások között

Az egyes könyvtárakban lemondott folyóiratok másutt esetenként újként szerepelnek. A lemondás profilváltozás, illetve a többes példányok megszüntetése, ritkábban kerethiány miatt, a rendelés viszont zömmel termékértékesítés miatt következett be. Az egy helyütt lemondott, más helyütt megrendelt folyóiratok között 49 cím szerepel. Ezeket 51 könyvtár 108 példányban mondta le, és 36 könyvtár 67 példányban rendelte meg. Nem érdektelen megnézni részletesebben, hogy mely folyóiratokról van szó. Ugyanis, ha a 3. táblázatot részletesebben szemügyre vesszük, azt tapasztalhatjuk, hogy olyan folyóiratok kerültek bele, amelyek tulajdonképpen egy-egy szakterület alapvető folyóiratainak tekinthetők, vagy amelyek olyan „presztizs” lapok, hogy közleményeikről „illik” tudni.

Nem érdektelen annak megvizsgálása sem, hogy a közölt folyóiratok eredet szerint hogyan oszlanak meg (4. táblázat).

A táblázatból az is világosan látszik, hogy bizonyos szakterületek folyóiratai között – s ez éppen a gépipar egyes területeit érinti – a *német folyóiratok csaknem egyeduralmúak*. De ilyen vonatkozásban részletesebben nem vizsgáltuk a rendeléseket.

4. Összefoglalás

Minthogy a külföldi folyóiratok racionálisabb megrendelését célzó ipari minisztériumi határozat és az ezt követő hálózati központi körlevél a tulajdonképpeni folyóiratrendelési határidőt alig előzte meg, a könyvtárak folyóiratrendeléseit kevésbé befolyásolhatta. Ez az alábbi tényekből derül ki.

A kohó- és gépipari műszaki könyvtári hálózathoz tartozó műszaki könyvtárak 1976-1979. években 2360 féle folyóiratot járattak, mintegy 11 ezer példányban. 1982-re 591 féle folyóirattal, kb. 3000 példánnyal kevesebbet rendeltek meg. Ugyanakkor 174 féle új időszaki kiadvány (180 példányban) rendelése szerepelt

3. táblázat

Az egy helyütt lemondott, de másutt megrendelt folyóiratok

Sorszám	Folyóirat	Lemondta		Megrendelte		Összesen jár (pld.)
		Könyvtár	Pld.	Könyvtár	Pld.	
1.	Adhesives Age	1	1	1	1	2
2.	A.T.A. Giornale ed'Atti	1	1	1	1	2
3.	Bänder, Bleche, Rohre	1	1	1	1	18
4.	Byte	1	1	4	4	7
5.	Computer Design	1	1	2	2	13
6.	Computers in Industry	1	1	1	1	2
7.	Electrical Review	3	3	1	1	8
8.	Electrocomponent Science	2	2	1	1	3
9.	Electronic Design	5	6	2	2	28
10.	Electronic Engineering	4	7	1	1	16
11.	Electronic News	1	1	1	1	6
12.	Electronics	5	10	1	1	42
13.	Elektor	1	1	3	3	23
14.	Elektronik	1	3	2	2	26
15.	Elektrodomestica	1	1	1	1	2
16.	Elo	1	1	2	2	9
17.	Ericsson Review	2	5	1	1	5
18.	Galvanotechnik	2	2	1	1	41
19.	Giesserei	1	1	1	1	28
20.	Giesserei Praxis	1	1	1	1	21
21.	Le Haut Parleur	2	2	1	1	3
22.	IEEE Transactions on Instrument. a. Measurement	2	2	1	1	10
23.	IEEE Trans. on Software Eng.	1	1	1	1	8
24.	Industrie Elektrik und Elektronik	2	2	1	1	7
25.	Inf. für Angew. Mess AM—R	2	2	1	1	2
26.	Inter. Microcomputer News	1	3	1	1	2
27.	Izvestija	1	3	1	1	7
28.	Izv. Akad. Nauk. SZSZSZR. Tehnicoszkaja Kibernetika	1	1	1	1	1
29.	Journal of Marketing Res.	1	1	1	1	2
30.	KFZ Betrieb u. Automarkt	1	1	1	1	4
31.	Machinery and Prod. Eng.	5	5	5	5	24
32.	Markt und Technik	1	1	1	1	1
33.	Machine und Werkzeug	8	8	5	5	24
34.	Messen und Prüfen	1	1	1	1	13
35.	Messen, Steuern, Regeln	2	2	1	1	18
36.	Metall	1	1	1	1	8
37.	New Electronics	1	1	1	1	4
38.	Le Poids Lourd	1	1	1	1	4
39.	Practical Electronics	1	1	2	2	5
40.	Quality	1	1	1	1	6
41.	Schweissen und Schneiden	2	2	1	1	24
42.	Siemens Telcom Report	1	1	1	1	3
43.	Soldat und Technik	2	2	1	1	5
44.	Techn. Zentralblatt für Praktische Metallbearb.	1	1	1	1	8
45.	Technometrics	1	1	1	1	1

Sorszám	Folyóirat	Lemondta		Megrendelte		Összesen jár (pld.)
		Könyvtár	Pld.	Könyvtár	Pld.	
46.	Werkstoffe und Korrosion	6	6	1	1	10
47.	Werkstatt und Betrieb	3	3	1	1	50
48.	Wire Technology	1	1	1	1	4
49.	Zeitschrift für Wirtschaftliche Fertigung	1	1	1	1	14

4. táblázat

A 3. táblázat folyóiratainak megoszlása országok szerint

Sorrend	Ország	Folyóirat	Lemondott (pld.)	Megrendelt (pld.)	Összes pld. a hálózatban
1.	NSZK	23	45	31	358
2.	USA	11	28	16	124
3.	Anglia	66	19	11	60
4.	Szovjetunió	2	4	2	8
5.	Franciaország	2	3	2	7
6.	Hollandia	2	2	2	8
7.	Olaszország	2	2	2	4
8.	Svédország	1	5	1	5
Összesen:		49	108	67	574

a jelentésekben. Ebből azonban csupán 145 féle (160 példányban) volt olyan, amely 1980–1982 között került megrendelésre, ezek ugyanis az alapul vett könyvtárakban nem szerepeltek. Az eltérés tehát a jegyzékben szereplő folyóiratok száma között 1978 és 1982 között 446 féleség (kb. 2200 példányban), ami évi 7% eltérésnek számítható. A valóságban azonban – mint előző fejezetünk is mutatta – az újonnan rendelt, illetve lemondott folyóiratok részben megegyeznek, részben csak egyes könyvtárakban kerültek lemondásra. Így a

folyóiratféleségek száma az elmúlt három év alatt ténylegesen kb. 5%-kal csökkent, míg a példányszám kb. 15%-kal.

A fő tanulság az, hogy először a racionálisabb összehangolás feltételeit kell megteremteni (reprográfiai géppark, központi szolgáltatások, személyzet stb.), ezután lehet majd csak nekilátni az optimális rendelési struktúra kialakításának.

Bauer József